

RIGHTS
FOR
CHANGE

Netwerk

VN

- Vrouwenverdrag

Verslag (vervolg) bijeenkomst Economische gevolgen van huwelijk en echtscheiding

Op 17 april 2014 vond een bijeenkomst plaats over de economische gevolgen van huwelijk en scheiding in het kader van de aanbevelingen van CEDAW in *general recommendation 29* (2013).

De bijeenkomst werd geopend door middagvoorzitter Leontine Bijleveld namens het Netwerk VN- Vrouwenverdrag. Leontine Bijleveld benadrukt in haar inleiding voor de middag het belang van het VN- Vrouwenverdrag en de aanbevelingen van het toezichthoudende CEDAW-Comité. Er zijn steeds meer handvatten om de rechten, ontleend aan het Vrouwenverdrag, af te dwingen. Ze wijst op het recente oordeel van het CEDAW-Comité in de klachtprocedure van de zelfstandigen die geen zwangerschapsuitkering kregen: de Nederlandse staat moet hen compenseren.

Ze geeft voor de eerste presentatie het woord aan Margreet de Boer, medeorganisator van deze bijeenkomst en onder meer voormalig schaduwrapporteur aangaande het VN Vrouwenverdrag en advocaat. Margreet de Boer introduceerde het publiek verder in het VN- Vrouwenverdrag en de aanbevelingen van het CEDAW. Het Vrouwenverdrag is een bijzonder verdrag, in die zin dat het a- symmetrisch is en alleen op de rechten van vrouwen ingaat. Het stelt de rechtspositie van vrouwen gelijk aan die van mannen. Niet alleen de formele en substantiële gelijkheid tussen mannen en vrouwen is volgens het gehele verdrag belangrijk, maar ook de materiële gelijkheid. Margreet benadrukt in dat verband het belang van het onderzoeken van de effecten van wetgeving. Leidt het bijvoorbeeld wel daadwerkelijk tot gelijkheid van vrouwen?

Het verdrag schrijft voor dat Staten passende maatregelen moeten nemen om de verschillende vormen van discriminatie van vrouwen uit te bannen, hun positie te verbeteren en de dominante gender-ideologie te bestrijden. Het is in beginsel aan de staten om de concrete maatregelen te kiezen. De algemene aanbevelingen van het CEDAW moeten door de overheid betrokken worden bij de ontwikkeling van wetten en beleid. Daarnaast kunnen ze gebruikt worden bij de interpretatie van de verdragsverplichtingen en de daarmee corresponderende individuele rechten.

Margreet de Boer gaat vervolgens over tot de bespreking van de algemene aanbeveling 29. Deze aanbeveling is een uitwerking van met name artikel 16 van het verdrag.

Dit artikel omschrijft de verplichting van staten om alle passende maatregelen te

nemen om discriminatie jegens vrouwen in alle aangelegenheden betreffende huwelijk en familiebetrekkingen uit te bannen en gelijkheid van de man en de vrouw in deze te verzekeren. Er dient sprake te zijn van: 'dezelfde rechten voor beide echtgenoten met betrekking tot eigendom, verwerving, beheer, bestuur en genot van en beschikking over bezittingen'.

De gedachte achter aanbeveling 29 is dat het gezin niet alleen een sociale, juridische en religieuze, maar ook een economische constructie is. Vrouwen genieten vaak een niet- gelijkelijk gezinsinkomen en dragen gewoonlijk grotere kosten bij scheiding dan mannen. Eenouder gezinnen (vrouwen) over de hele wereld hebben de grootste kans op armoede. Daarnaast ligt ongelijkheid binnen het gezin ten grondslag aan alle andere aspecten van vrouwendiscriminatie en wordt dit vaak gerechtvaardigd vanuit ideologie, traditie en cultuur.

Concrete aanbevelingen die mogelijk interessant zijn voor de situatie in Nederland, betreffen:

- Registratie van (religieuze) huwelijken
- Polygamie
- Geregistreerd partnerschap
- Feitelijk samenwonen
- Informatieverstrekking bij huwelijkssluiting
- Huwelijkse voorwaarden
- Economische gevolgen van scheiding (zoals verdeling van het huwelijksvermogen, alimentatie en huisvesting)
- Onderzoek (staten dienen te onderzoeken en beleidsstudies uit te voeren naar de economische positie van vrouwen in het gezin/relaties en bij de verbreking daarvan, en de resultaten daarvan op een toegankelijke manier publiceren
- Eigendomsrechten na de dood

Vanuit het publiek komt een vraag naar de aanbeveling met betrekking tot polygamie. Ellettha Schoustra: 'Ik heb in mijn onderzoek gezien dat de keuze voor polygamie altijd genomen wordt door de man, de vrouw kan alleen in een contract voorafgaand aan het huwelijk opnemen dat haar man monogaam dient te zijn. In plaats van een tweede vrouw te nemen gaat de man dan over tot echtscheiding waarna de vrouw toch weer met lege handen staat'

Margreet de Boer antwoordt hierop dat volgens CEDAW enerzijds polygame huwelijken verboden dienen te worden en staten alle maatregelen moeten nemen die nodig zijn om polygame huwelijken uit te bannen, maar anderzijds de vrouwen uit de polygame huwelijken ook dienen te beschermen.

De presentatie van Margreet de Boer wordt gevolgd door een inleiding in het huwelijksvermogensrecht door Bart Breederveld, raadsheer plaatsvervanger, universitair docent Huwelijksvermogensrecht en advocaat in Alkmaar. Bart Breederveld houdt zich in zijn praktijk voornamelijk bezig met (complexe) zaken met betrekking tot de afwikkeling van het huwelijksvermogen.

Aan de huwelijksgemeenschap van echtgenoten komt een eind als de rechter de echtscheiding uitspreekt. In ons rechtstelsel ontstaat objectieve lotsverbondenheid door huwelijk in alle opzichten: alle bezittingen en schulden van beide partners worden ingebracht in de gemeenschap. Sinds 1815 kent

Nederland dit stelsel. Omdat er in die tijd nog nauwelijks scheidingen waren, was dit niet problematisch. In deze situatie is door de jaren heen wel aardig wat verandering in gekomen. Vanaf 1970 koos men steeds meer voor huwelijkse voorwaarden. Men kon alleen voor de Koude uitsluiting kiezen, meer keus was er niet. Dit had voor veel vrouwen nare gevolgen, de niet-werkende vrouwen ondervinden al snel de slechte kanten van de koude uitsluiting: na echtscheiding staan ze met lege handen.

Notarissen bogen zich vervolgens over het vraagstuk hoe dit voorkomen kon worden en vrouwen toch aanspraak te laten maken op een deel van het huwelijksvermogen dat gedurende het huwelijk opgebouwd werd. Men kwam met het volgende: als de man inkomen overhield dan moest hij dit ieder jaar verrekenen met zijn partner. Hoewel dit in de huwelijkse voorwaarden werd opgenomen, verdween in de praktijk van alledag al gauw in de kast en werd er jaarlijks niet verrekend.

De Hoge Raad oordeelde hier in een uitspraak in 1995 over dat indien partijen dit hadden afgesproken in de huwelijkse voorwaarden, maar er in de praktijk niet verrekend werd, dit bij scheiding met terugwerkende kracht alsnog diende plaats te vinden. Zo werd de situatie van vrouwen toch gelijkgetrokken. Het bezwaar van mannen hierop was dat het huwelijksvermogen niet enkel vanuit het eigen inkomen van de man groeide. Notarissen grepen vervolgens toch weer naar de koude uitsluiting.

Bart Breederveld kijkt vervolgens naar de huidige situatie in ons land. De Tweede Kamer wil af van het stelsel van (automatische en volledige) gemeenschap van goederen en naar een systeem waarbij de gemeenschap van goederen pas ingaat vanaf de datum van de huwelijkssluiting. Leningen en vermogen van voor de huwelijksdatum zouden dan buiten de gemeenschap blijven. Staatssecretaris Teeven staat echter niet open voor verandering van de regelgeving op dit terrein. Verschillende fracties bereiden nu samen een initiatief wetsvoorstel voor.

Nederland is wat haar huwelijksgoederenstelsel betreft uniek in de wereld. Andere landen kennen al wel een huwelijksgoederenstelsel dat na echtscheiding alleen datgene verrekent wat na huwelijkssluiting in de gemeenschap terecht is gekomen.

Er wordt op dit moment nagedacht over de (on-)wenselijkheid van de bepaling over koude uitsluiting in de wet. Afschaffing van de mogelijkheid van koude uitsluiting staat echter wel op gespannen voet met de contractsvrijheid van partijen. Vanuit het publiek wordt er op gewezen dat volgens de belasting wetgeving huwelijkspartners ook automatisch fiscale partners zijn. Daar valt ook niets te kiezen.

Bart haalt een voorbeeld van Californië aan. Een staat waarin de bescherming van het gezinsleven heel belangrijk is, maar ook de meeste echtscheidingen voorkomen. Als de vrouw met kinderen in de echtelijke woning woont, dan mag dit huis na echtscheiding niet verrekend worden.

Een vraag uit het publiek: Zou het initiatief wetsvoorstel nadelig zijn voor vrouwen als de zwakkere partij?

Bart Breederveld antwoordde hierop: *"Nee dat denk ik niet. Wat al van jezelf*

was, blijft van jezelf, dus wat dat betreft is er sprake van gelijkheid. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de voorhuwelijkse schulden van de man die nu volgens het huidige huwelijksgoederenstelsel ook in de huwelijksgemeenschap vallen. Daar lijdt de vrouw ook onder."

Een andere vraag uit het publiek: In testamenten komt het weleens voor dat legaten niet mogen vallen in de huwelijksgemeenschap. Is dat een loze bepaling? Bart Breederveld antwoordde hierop: *"Nee, we zien vaak dat notarissen bij veel testamenten koude uitsluiting adviseren. Ook verknochtheid zorgt ervoor dat vermogen buiten de huwelijksgemeenschap valt. Volgens de Hoge Raad is smartengeld bijvoorbeeld ook verknocht."*

Ellettha Schoustra volgt de presentatie van Bart Breederveld op met een korte voordracht over haar boek 'over de grens'.

Het boek gaat over internationale huwelijken, waarbij de focus ligt op westerse vrouwen die trouwen in landen met een patriarchaal systeem. Vrijwel al deze landen zijn bij het Vrouwenverdrag aangesloten, maar hebben op artikel 15 en 16 van het verdrag een voorbehoud gemaakt, omdat bepalingen niet stroken met het eigen (familie) recht.

Ellettha merkt op dat veel van deze relaties stuklopen. Vrouwen lopen vaak tegen een aantal dingen aan die ze niet verwachten. Zoals bijvoorbeeld het niet eigen baas zijn in eigen huis, het scheidingsrecht dat enkel de man toekomt, het ontbreken van het recht op alimentatie en het ontbreken van de steun van de schoonfamilie bij problemen met de echtgenoot.

Ellettha beschrijft in haar boek hoe deze aanstaande bruiden zich kunnen voorbereiden op hun emigratie naar deze landen. Het belangrijkste is dat vrouwen zich dienen te verplaatsen in het leven van de vrouwen in hun toekomstige woonplaats.

Na een korte pauze vangt de discussie met de sprekers en het publiek aan. De groep is het al snel met elkaar eens dat koude uitsluiting niet in lijn is met de aanbevelingen van het CEDAW en dat het uitgangspunt zou moeten zijn dat partners door echtscheiding niet slechter uit een huwelijk mogen komen. Het is echter wel moeilijk om tot een standaardmodel te komen dat tot de meest gewenste resultaten leidt. Dat er een (goede) informatieplicht moet bestaan ten opzichte van toekomstige gehuwden, is erg belangrijk. Vragen als 'hoe kun je mensen dwingen informatie te krijgen over waar ze aan beginnen' houden de zaal wel bezig. Verschillende alternatieven zijn al eerder geopperd, maar deze zijn of afgeketst of hebben tot onvoldoende resultaat geleid. Zo hebben ambtenaren van de burgerlijke stand al eerder aangegeven niet open te staan voor een informatieplicht van ambtenaren. Ambtenaren zien het niet zitten om belast te worden met de (extra) taak/verplichting om toekomstig gehuwden te informeren over het huwelijksgoederenstelsel. Ook met de huwelijkse voorwaarden bereik je het gewenste doel van voorlichting/informatieverstrekking niet, omdat de praktijk uitwijst dat huwelijkse voorwaarden in de dagelijkse huwelijkspraktijk al gauw naar de achtergrond verdwijnen. Daarnaast is de huwelijkse voorwaarden anno 2013 -2014 meestal in veel te ingewikkelde taal

geformuleerd.

Tijdens de discussie wordt wederom aangehaakt bij het stelsel van de staat Californië. Hier krijgt men korting op de kosten voor het huwelijk als zij consensus hebben bereikt over allerlei afspraken die het huwelijk en daarna aangaan. De praktijk wijst uit dat hier veelvuldig gebruik van wordt gemaakt. Het moge duidelijk zijn, het voorlichten van partners over de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk vormt een belangrijk speerpunt voor de groep. Op sommige terreinen is deze voorlichting, zoals in geval van samenwonen, de informatie/voorlichtings-voorziening(en) redelijk op orde. Zo staat het merendeel van de koopwoningen dat door samenwoners wordt ingetrokken, al op naam van beide partners, omdat notarissen hier al erg op gebrand zijn.

Op het terrein van het huwelijk is echter nog veel winst te behalen. Voor het voorkomen van na- huwelijkse vermogensrechtelijke problemen dient het moment van voorlichten van partners dan ook in het wetsvoorstel opgenomen te worden.

Leontine besluit dat het in ieder geval goed is om in de schaduwrapportage alvast de vraag te suggereren voor het CEDAW aan hoe de Nederlandse regering de informatieverplichting wil gaan vormgeven en uitvoeren in de nieuwe wetgeving. Ze bedankt de sprekers en overhandigt ze een attentie namens de drie organisaties.

Verslag: Nacha Rakraki met assistentie van Beatrijs Haverkamp